ОРГАНИЗАЦИЯ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ РЕСУРСИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА

Надежда Петрова
Тракийски университет, Стара Загора

Резюме

Поземлените ресурси са основен фактор за развитието на селското стопанство. Устойчивото им използване е жизнено важно за развитието на сектора в частност и на икономиката на страната като цяло. Земеделието винаги е било и ще остане основна връзка между хората и околната среда. Интересите на обществото от една страна изискват постоянно увеличаване на ефективността на земеделското производство, а от друга страна опазване на производствените ресурси. Това поражда необходимостта от рационална организация на използването на поземлените ресурси. Целта на разработката е да се анализира организацията на поземлените ресурси на територията на област Стара Загора и да се предложат мерки за рационалното им използване.

Ключови думи: поземлени ресурси, организация, земеделие, Стара Загора.
Key words: land resources, organization, agriculture, Stara Zagora.

Поземленият фонд на страната се явява важна съставна част от националното богатство и околната среда. Земята е уникален природен ресурс заемащ определено място в системата на материални условия на живот. Поземлените ресурси, заедно с биологичните ресурси, са в основата за решаването на продоволствения проблем, за създаване на условия на живот и бит на човечеството. По своята характеристика поземлените ресурси са абсолютно невъзобновими и ограничени по запаси. Почвата е особено природно образование, чието формиране се е извършило в резултат на продължително взаимодействие между повърхностните слоеве на атмосферата, хидросферата, живите и мъртви организми. Тя притежава редица свойства на живата и неживата природа и активно участва в кръговрата на веществата и енергията в природата, в поддържането на газовия състав на атмосферата. Земята е общо условие за съществуване на живота, а в селското стопанство е главно средство на производство. Нейната незаменимост, ограниченост, нарастващото й значение свързано с увеличаващата се плътност на населението, влошаващата се околна среда, ценността на земята като недвижимо имущество и капитал пораждат острата потребност от изучаването й.

Обект на настоящото изследване е област Стара Загора. Тя е динамично развиваща се област, чиято политика е насочена към постигане на ефективна и конкурентоспособна икономика и висок жизнен стандарт за населението на областта като цяло и на населените места поотделно. Част е от Южен Централен район за планиране и заема площ от 5151 кв. км, което е 4,6% от площта на страната, като най-голям дял от територията се пада на Община Стара Загора 1 019 362 дка, следвана от община Казанлък. С най-малка територия в областта е община Николаево - 96 524 дка.

По основните параметри, с които се характеризират областите в страната: площ, население, осигуреност с природни ресурси, икономически потенциал, инфраструктурна изграденост и др., Старозагорска област попада в групата от 8-10 области в страната, които са с относително най-добри възможности за бъдещо развитие.

Природният комплекс от умерен климат, разнообразни и плодородни почви, сравнително добри водни потенциали и не възпрепятстващ релеф е благоприятен фактор за цялостното развитие на областта.

Почвените и климатичните условия са предпоставка Старозагорска област все повече да се утвърждава на челно място по производство на селскостопанските култури, растениевъдство, зеленчукопроизводство, технически култури, пчеларство и други. По планинските терени на областта преобладават канелено горски почви. Обширните полски райони са покрити предимно с черноземни смолници и ливадни почви, които са отлична предпоставка за развитието на интензивно селско стопанство и хранително-вкусова промишленост.

Разпределението на територията по предназначение на област Стара Загора е представена на фиг. 1.

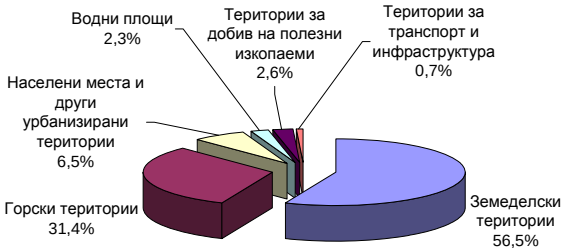

Фиг. 1. Териториална характеристика на област Стара Загора

Обработваемите земи заемат 56,5% от територията на областта (при 43,3 % средно за страната). Обработваемите земи висока категория са разположени в източната част на Горнотракийската низина (Старозагорско и Чирпанско поле) и Казанлъшката котловина. В съчетание с умереноконтиненталния климат, те благоприятстват за разнообразна многоотраслова и продуктова структура: производството на плодове, зеленчуци и лозя; зърнени култури - пшеницата, царевицата и ечемикът; технически култури – памукът и слънчогледът; розовото и лавандуловото масло – суровина за парфюмерията и козметиката възвръщат загубените си позиции на международните пазари.

Горските масиви - 32,4% от площта на района и достъпният планински релеф стимулират развитието на туризъм, лов и риболов

Наличието на ценни земеделски земи в областта са ресурс, който в съчетание с останалите фактори (финансово-икономически, организационно-управленски и др.) оказва решаваща роля за развитие на модерен и икономически ефективен аграрен сектор. Разпределението на земеделската земя по общини е представено на фиг. 2.

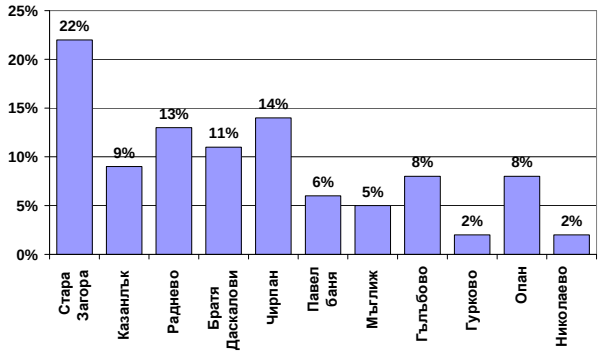

Фиг. 2. Относителен дял на земеделската земя по общини

Земите, подходящи за отглеждане на етерично-маслени култури са общините от северната част на Старозагорска област – основно Павел баня (над 15 хил. дка., предназначени основно за отглеждане на лекарствени култури – лавандула, мента, валериана, силибум и др.), Казанлък (общо 18 хил. дка., в т. ч. 4-6 хил. дка. за розови насаждения, 3,5 хил. дка. за лавандула), Гурково (над 3 хил. дка., в т. ч. 2600 дка. за лавандула, 80 дка. За розови насаждения) и т.н. Земите, подходящи за отглеждане на лозя са основно в общините Чирпан, Братя Даскалови, Стара Загора и в по-малка степен Гурково, Николаево и Мъглиж. Те са в размер над 10 000 дка. Земите, подходящи за отглеждане на памук са в южната и югоизточна част на областта. Размерът им е над 12 хил. дка.

Рационалната организация на поземлените ресурси изисква задълбочено познаване на особеностите на земята като фактор на производство и най-важното нейно качество – почвеното плодородие.

Абсолютното плодородие се характеризира с равнището на средните добиви, получавани от единица площ или общото количество селскостопанска продукция, получавана от цялата площ [1]. Средните добиви в областта за основните зърнени култури през 2009 и 2010 год. са съответно: пшеница – 2857/3019 kg/ha; ечемик – 2788/2993 kg/ha; царевица – 3848/5633 kg/ha. По-добри средни добиви в страната са отчетени в Северен и Североизточен район на страната, които са традиционни зърнени райони. Специфичните почвено-климатични условия в областта позволяват производството на плодове и зеленчуци. Средните добиви при зеленчуците са на едно от първите места в страната: домати – 33900 kg/ha; краставици – 32470 kg/ha; пипер – 16288 kg/ha; зеле – 36253 kg/ha; картофи – 16473 kg/ha, а среднте добиви при плодовете отстъпват само на районите традиционни производители.

От съществено значение за организацията на поземлените ресурси и рационалното им използване е тяхното териториалното разположение.

Относителния дял на обработваемата земя от общия размер на площта със селскостопанско предназначение в областта през последните години се запазва около 67,3%, като средния за страната е 54,22% (табл. 1).

Табл. 1. Заетост на територията на област Стара Загора

Категория / години	2011	2010	2009	2008
Площ селскостоп. предназначение, ha /ПССП/	280 545	280 148	278 100	284 706
Използваема земеделска площ, ha /ИЗП/	257 679	252 153	251 585	251 411
Обработваема земя, ha	173 465	169 195	169 611	169 991
% на обработваемата земя от ИЗП	67,3	67,1	67,4	67,6
Угари	5 137	7 653	7 489	12 193
Необработваеми земи, ha	35 825	27 995	26 515	33 295
% от необработваемите земи на страната	9	6,4	5,8	6,1
% от необработв. земя от ПСП на областта	12,8	10	9,5	11,7

Източник: МЗХ, Агростатистика, БАНСИК.

Наблюдава се неблагоприятна тенденция на нарастване на необработваемата земя, характерна и за цялата страна. Угарите и необработваните земи през последната година са 14,6% от земите със селскостопанско предназначение. Това е твърде ниска заетост на земеделските земи, но проблемът е в цялата страна и този процент в отделни области достига до 18-20%. Нерационалното използване на ограничените и невъзпроизводими поземлени ресурси е икономически и социално неоправдано и застрашава продоволствената сигурност на страната [3].

Поземлената собственост и икономическата й реализация е от основно значение за рационалното използване на земята и постигане на добра ефективност в селското стопанство.

Арендата се явява основен пазарен механизъм за оптимизация на земеползването и една от възможностите за реализация правата на собственост и източник на допълнителен доход получаван в парична или натурална форма. Тя е една от най-ефективните форми на използване на земята и в последните години се увеличават арендуваните земи. Наблюдава се и стабилен ръст на арендните плащания.

За рационално използване на поземлените ресурси непосредствено значение имат и хидрографските ресурси. Терените и землищата на областта са богато водоснабдени, което е солидна предпоставка за развитие на интензивно поливно земеделие.

Геотермалните източници представляват благоприятна база за развитие на балнеолечение и балнеотуризъм (гр. Павел баня, с. Овощник, с. Ягода и с. Старозагорски минерални бани), който може да бъде съчетан с високопланинския туризъм, като основен източник на средства за по-голямата част на общините. Този ресурс може да се превърне в база за спортно-възстановителен и спортно-планински бизнес.

Планинският комплекс е с добра залесеност. Горите в планинската част са друго ценно природно богатство на област Стара Загора. Те предоставят благоприятни възможности за развитие на дърводобив, дървопреработване, пешеходен, планински и ловен туризъм.

Регулиране на рационалното земеползване предполага ефективно използване на икономическите механизми. Те трябва да включват методи за икономическо стимулиране на рационално земевладеене и земеползване, икономически санкции за безстопанствено отношение към земята и сниженото почвено плодородие.

Поради увеличаване на антропогенния натиск върху околната среда и развитието на неблагоприятни ефекти в екосистемите е необходимо да се обръща по-голямо внимание на опазването и подобряването на плодородието както от икономическа така и от екологична гледна точка. Въвеждането на производствени технологии за пестене на ресурси ще повиши добивите на селскостопански култури в региона.

Съвременното селскостопанско производство е под въздействието на глобализацията, засилена конкуренция, ограничени ресурси и поради това важно условие за стабилно и устойчиво развитие се явява иновационния подход за рационално използване на природните ресурси. Това са преди всичко разработки и внедряване на системи за земеделие, основани на принципно нови способи в природоползването, опазването на ресурсите, биологични методи за увеличаване на плодородието на почвата и преход към нови технологии за отглеждане на земеделски култури.

Управлението на поземлените ресурси е система от взаимосвързани икономически, правни, организационни, политически и други мерки, посредством които държавата въздейства на интересите на различни участници в поземлените отношения с цел организация и ра-

ционално използване на поземлените ресурси и опазването им. Някои от мерките са:

- създаване на механизъм за икономическо стимулиране на рационалното използване на земята;
- обезпечаване на условия за подържане, възстановяване и повишаване на почвеното плодородие;
- усъвършенстване на земеустройството с оглед формите на собственост, изискванията за рационална организация на територията и компактно земеползване;
- увеличаване арендата на земя и усъвършенстване механизма на нейното правно регулиране;
- създаване на ефективен механизъм за широко внедряване залога на земя.

Основна цел на поземленото администриране е създаване и функциониране на система на поземлени отношения и земеползване позволяващи при подържане на високи нива на екологични и социални условия на живот за настоящите и бъдещи поколения, да се достигне не само максимална икономическа изгода, но и да се обезпечи устойчиво развитие.

Взаимовръзката човек-земя намира отражение в икономическите, политическите и екологическите сфери на живот. Системата на поземлено администриране е необходимо да подържа постоянно изменящите се взаимовръзки между човека и земята, за опростяване на сложния процес на вземане на решения по поземлени въпроси и да се осигури тяхното прилагане. Именно за това адекватното поземлено администриране има особено значение за устойчивото развитие.

Слабостите в поземленото администриране е източник на следните проблеми: неформални методи за предоставяне на услуги, корупция, неликвидност на активите, ограничения в поземления пазар, нереализиран инвестиционен потенциал на собствеността, спекулация със земя, безполезно и непродуктивно земеползване.

Литература

1. Ангелов, Д. и кол. *Организация на аграрното предприятие*. Университетско издателство. ИУ-Варна. 2001. стр. 66.
2. БАНСИК. *Окончателни резултати за заетостта и използването на територията на България през 2009, 2010, 2011 г.* МЗХ. София.
3. Вълчев, Н. *Наличие и заетост на земеделските земи*. Сп. „Управление и устойчиво развитие". No 3-4. 2010. стр. 247-248.

ORGANIZATION OF LAND RESOURCES OF STARA ZAGORA REGION

Nadezhda Petrova
Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria

Abstract

Land resources are a major factor for the development of agriculture. Sustainable use is vital for the sector in particular and the country's economy as a whole. Agriculture has always been and will remain a key link between humans and the environment. Interests of society require constant one hand increase the efficiency of agricultural production, on the other hand the protection of productive resources. This raises the need for rational organization of use land resources. The aim of the study is to analyze the organization of land resources of Stara Zagora region and to propose measures for rational use.